

14.3.2016

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: HE 15/2016 vp

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE TUPAKKALAIKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Päivittäistavarakauppa ry:ltä (PTY) lausuntoa otsikkoasiassa. PTY kiittää lausuntopyyntöä ja esittää lausuntoon seuraavaa:

Lakiesityksessä on useita kohtia, joissa ehdotetaan säädettäväksi Suomeen EU:n tupakkadirektiivin minimitasoa kireämpää sääntelyä. PTY vastustaa tällaista sääntelytapaa, sillä se asettaa sisämarkkinoilla toimivat yritykset keskenään eriarvoiseen asemaan ja voi johtaa savukkeiden ja muiden tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden siirtymiseen entistä suuremmissa määrin harmaille markkinoille. Suomen tulisi lain-säädännössään pitäytyä tupakkadirektiivin asettamalla tasolla.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi huomattavan suuria korotuksia tupakkatuotteiden ja eräiden muiden tuotteiden valvontamaksuihin. Tämä lisää yritysten hallinnollista rasitetta ja on vahvasti ristiriidassa pääministerin Sipilän normien purkuun tähtäävän hallituksen ohjelman kanssa.

Esitetty voimaantulopäivä 20.5.2016, asettaa kohtuuttoman tiukan aikataulun kaupan järjestelmämuutoksille koskien mm. uutta vaatimus hintahyvityksen kiellosta. **Laille tulisikin minimissään asettaa pidempi siirtymäaika.**

Valvontamaksujen korotukset

Voimassa olevan tupakkalain 25 a §:ssä säädetään tupakkalain valvonnasta perittävistä maksuista. Tupakkatuotteiden myyntiluvan haltijoilta kunnan on perittävä myynnin valvonnasta ja valvontaan liittyvistä toimenpiteistä vahvistamansa taksan mukainen vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu. Kunnan tulee määrätä suoritteistaan perimänsä maksut siten, että ne vastaavat suuruudeltaan enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Hallituksen esityksen mukaan valvontamaksun ei jatkossa tarvitsisi liittyä todellisiin valvontasuoritteisiin eikä niiden tarvitsisi olla kustannusvastaavia. Esityksessä ehdotetaan erittäin suuria korotuksia tupakkatuotteiden vähittäismyyjiltä perittäviin valvontamaksuihin. Maksu määrättäisiin myyntipistekohtaisesti ja se olisi enintään **500**

14.3.2016

euroa. Maksu voisi olla kaksinkertainen, jos myyntipisteessä myydään myös nikotiininesteitä. Myyntipisteellä tarkoitetaan myyntipaikassa olevaa asiakaspalvelupistettä, josta luovutetaan tai myydään tupakkatuotteita tai nikotiininesteitä. Toisin sanoen valvontamaksu kohdistuu kaupassa jokaiseen yksittäiseen kassaan, jossa tupakkatuotteita myydään.

Esimerkiksi Helsingissä voimassaolevan ympäristöterveydenhuollon taksan mukaan myyntipaikan ensimmäisestä myyntipisteestä peritään valvontamaksua 125 euroa ja seuraavista myyntipisteistä a' 20 euroa. Esimerkiksi pienessä lähikaupassa, jossa tupakkatuotteita myydään kahdella kassalla, peritään tällä hetkellä valvontamaksua Helsingissä siis 145 euroa vuodessa.

Esitetyn lain mukaan valvontamaksun voisi olla em. myymälässä jatkossa 1 000 euroa, eli **korotus olisi lähes seitsenkertainen nykytasoon nähden**. Myyntipaikoissa, joissa kassoja on useampia, suhteellinen korotus maksuun olisi vieläkin dramaattisempi. Jos myyntipisteissä olisi myynnissä myös nikotiininesteitä, maksu olisi jopa kaksinkertainen.

Ylimoitettulla maksulla pyritään saamaan kotimaiset vähittäismyyjät luopumaan tupakkatuotteiden myynnistä ja olemaan ottamatta nikotiininesteitä myyntiin. Sillä pyritään myös supistamaan tupakkatuotteita myyvien kassojen määrää. Ehdotuksen toteutuminen voisi lopettaa tupakkatuotteiden myynnin useissa pienemmissä paikoissa, joissa tupakkatuotteet pidetään myyntivalikoimissa lähinnä asiakaspalvelun takia. Saman kohtalon voi kokea myös useat syrjäisellä seudulla olevat pienet myymälät, joiden kannattavuus on muutenkin koetuksella.

Edellä kuvattu valvontamaksun muutos voisi johtaa tupakkalain tavoitteetkin huomioiden epäsuhtaisen suureen maksukorotukseen vähittäismyyjille. Syy-seuraussuhde tupakoinnin vähentämistavoitteen ja valvontamaksun käyttämisellä sen toteuttamisvälineenä on vähintäänkin löyhä.

Esitys heikentäisi kotimaisten yritysten toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia palvella asiakkaita. Myynnin rajoittaminen ja laillisten myyntilähteiden vähentäminen ylimoitetuilla valvontamaksuilla lisää tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden matkustajatuontia ja tuotteiden tilaamista verkkokaupasta. Laillisten myyntilähteiden vähentäessä myös harmaat markkinat kasvavat. Jo nykyisellään paine tupakkatuotteiden siirtymiselle harmaille markkinoille on suuri huomioiden merkittävä ja edelleen kasvava tupakkatuotteiden hintaero Suomen ja sen lähimarkkinoiden välillä.

PTY esittää, että valvontamaksun rakenne tulisi jatkossakin muodostua perusmaksusta ja pienemmästä myyntipistekohtaisesta lisämaksusta. Sekä nikotiininesteiden että tupakkatuotteiden myyminen ei voi tuplata maksua.

Markkinointi- ja esilläpitokiellot

Esityksessä ehdotetaan tupakan markkinointikieltoon vedoten niin sanottua hintahyviytyksen kieltoa. Tällä tarkoitetaan, ettei tupakkalaissa tarkoitettujen tupakkatuotteen, tupakan vastikkeen, tupakointivälineen, tupakkajäljitelmän (kuten lakupippujen ja vastaavien makeisten), sähkösavukkeen tai nikotiininesteen myyntiä saisi edistää kaupan tai ravintoloiden kanta-asiakaskorttien tai etuohjelmien yhteydessä siten, että tuotteiden ostaminen olisi ostohyvitysten johdosta sitä halvempaa, mitä enemmän

14.3.2016

niitä tai muita kulutushyödykkeitä ostaa. Käytännössä em. tuotteista ei saisi siis muiden ostojen tapaan kertyä kanta-asiakkuuteen tai vastaavaan järjestelmään perustuvaa etua kuluttajalle.

PTY:n näkemyksen mukaan säännöksellä ei olisi merkitystä kuluttajien tupakointiin tai sen yleistymiseen Suomessa ja siitä tulisi luopua. Hintahyvityskielto aiheuttaisi ainoastaan hallinnollista taakkaa ja kustannuksia kaupoille, joilla on etuohjelmia käytössään, kun järjestelmiin pitäisi tehdä lainsäädännön vaatimat muutokset. Huomioiden lisäksi lain esitetyn voimaantulopäivän 20.5.2016, asettaa muutos kohtuuttoman tiukan aikataulun kaupan järjestelmämuutoksille. Minimissään lain voimaantuloa pitäisi tältä osin lykätä, sillä säädöksen valmistelu on viivästynyt ministeriöstä johtuvista syistä.

Hallituksen esityksessä laajennettaisiin tupakkatuotteita koskeva esilläpitokielto myös tupakan vastikkeisiin, joksi esityksessä katsotaan myös ns. energianuuska, joka tällä hetkellä luokitellaan elintarvikkeeksi. On syytä korostaa, että tuote ei sisällä tupakkaa, joten esilläpitokieltä on pidettävä perusteettomana. Tuotteella ei olekaan mitään tekemistä Ruotsissa myytävän nuuskan kanssa, jonka vähittäismyynti on Suomessa lailla kiellettyä. PTY esittää, että energianuuska rajataan esilläpitokiellon ulkopuolelle.

Tupakkatuotteita koskevat vaatimukset ja ilmoitukset

Tupakkatuotedirektiivin mukaan mentol-savukkeet kielletään Euroopan unionin alueella 20.5.2020 alkaen. Ehdotuksessa hallituksen esitykseksi uudeksi tupakkalaiksi on kuitenkin esitetty kiellettävän välittömästi lain voimaantulon jälkeen myös sellaiset savukkeet, joissa mentoli on ns. kapselissa. PTY:n näkemyksen mukaan esityksen tulkinta ei ole direktiivin mukainen. Mentol-savukkeille on annettu siirtymäaika tupakkadirektiivin artiklan 7 perusteella. Näihin siirtymäajan piiriin sisältyviin, yli kolme prosentti tuoteluokkansa Unionin laajuisesta myynnistä ylittäviin tuotteisiin eivät lukeudu ainoastaan 7(1) artiklassa mainitut tunnusomaisen maun omaavat tuotteet vaan myös tuotteet, jotka sisältävät makuaineita jossain komponentissa (esim. suodattimissa, papereissa, pakkauksissa, patruunoissa tai muissa teknisissä ominaisuuksissa, jotka mahdollistavat kyseisten tupakkatuotteiden tuoksun tai maun tai niiden savun voimakkuuden muuttamisen, joista on säädetty 7(7) artiklassa). Siten tämän säännöksen piiriin on katsottava kuuluvan kaikki tuotteet, joissa on tunnusomainen maku riippumatta siitä, miten tunnusomainen maku on saatu aikaan.

Nikotiininesteitä koskevat vaatimukset

Sähkösavukkeissa käytettävien nikotiininesteiden myynti sallittaisiin jatkossa Suomessa tupakkalain nojalla kuitenkin siten, että niitä koskisi kansallinen makuainekielto. Niiden myynti olisi tupakkatuotteiden tapaan luvanvaraista eikä niitä saisi luovuttaa alle 18-vuotiaalle. Tupakkatuotedirektiivissä ei kuitenkaan edellytetä makuaineiden kieltämistä nikotiininesteissä, vaan kyse on kansallisesta tiukennuksesta.

Ehdotuksessa mainitaan, että vuonna 2014 suomalaiset tilasivat ulkomaista verkko-kaupoista jo 2,8 miljoonaa nikotiininestesäiliötä. Sähkösavukkeiden käyttäjät ovat todennäköisesti tottuneet maustettuihin nikotiininesteisiin ja haluavat hankkia niitä myös jatkossa. Jos enemmistö kuluttajista ei voisi etäostokiellon takia ostaa

14.3.2016

haluamiaan maustettuja nikotiininesteitä ulkomailta, Suomeen syntyisi kyseisten tuotteiden harmaat markkinat, mikä tulee lisäämään salakuljetusta ja matkustajatuontia sekä niihin liittyvää laitonta myyntiä ja välittämistä kotimaassa. Tulli pystyisi paljastamaan todennäköisesti vain murto-osan kiellon vastaisista tilauksista.

Arvioitaessa esitetyn kiellon tehokkuutta terveystieteellisin perustein on syytä muistaa, että matkustajatuonnin ja salakuljetuksen osuuden muutoksia kulutukseen on erittäin vaikea ennakoida. Myynnin siirtyessä suomalaisista päivittäistavarakaupoista laittomiin lähteisiin poistuu samalla laillisesti toimivan vähittäiskaupan tarjoama tehokas ikärajavalvonta. Matkustajatuonnin ja salakuljetuksen osalta valtio jää myös ilman verotuloja.

PTY esittää, että tupakkalaissa seurataan tältäkin osin EU:ssa asetettua vaatimustasoa.

Kunnioittavasti

Päivittäistavarakauppa ry

Kari Luoto
Toimitusjohtaja

Janne Koivisto
Lakimies